

PRESENTACIÓ

El present número de *Convivium* «Fenomenologia del món social i polític» és el resultat de la Jornada que amb el mateix títol vam organitzar a l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona els dies 22 i 23 de novembre de 2018. La Jornada va ser concebuda pel Grup d'Estudis Fenomenològics (GEF) de la Societat Catalana de Filosofia (SCF) a través d'un projecte de recerca dirigit per la investigadora Marta Jorba i es va poder realitzar gràcies al finançament de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans. El GEF és un grup d'investigadors que porta molts anys de dedicació a l'estudi especialitzat i divulgació de la fenomenologia en català i una de les seves activitats més recents ha estat precisament l'organització d'aquesta Jornada dedicada a analitzar l'aproximació de la fenomenologia al món social i polític contemporani. De les conferències que s'hi van pronunciar, enriquides pels debats que es van entaular, sorgeixen els deu articles que ara presentem. Agraïm a la revista *Convivium* la disponibilitat per a publicar aquesta Jornada en un número monogràfic, així com també els comentaris i crítiques dels revisors anònims, gràcies als quals els articles han millorat la qualitat i el rigor.

El volum «Fenomenologia del món social i polític» pretén omplir un buit en el panorama actual dels estudis filosòfics sobre la societat i la política amb l'aportació de la perspectiva fenomenològica, a vegades secundària en els estudis de l'àmbit, així com també dins d'altres enfocaments filosòfics. L'objectiu principal d'aquest volum és reivindicar la rellevància, actualitat i vigència de la fenomenologia, tal com mostra la diversitat dels

temes i autors abordats, fent palès el seu potencial per descriure i explicar un ampli ventall de fenòmens sociopolítics actuals. En cap cas busca ser representatiu de tot allò social i polític, sinó més aviat abordar diferents temàtiques i autors especialment rellevants per l'àmbit que ens ocupa.

En el món social i polític, hi trobem nombrosos fenòmens que al llarg de la història han estat i són objecte d'anàlisi de la filosofia. La tradició fenomenològica, en particular, s'ha ocupat d'aproximar-se als esdeveniments i ens socials amb una metodologia pròpia, inaugurada per Edmund Husserl i practicada i desenvolupada per les generacions de fenomenòlegs posteriors com Martin Heidegger, Maurice Merleau-Ponty, Jean-Paul Sartre o Edith Stein. La intencionalitat, com a direccionalitat de la ment al món, és un concepte que va marcar un punt temàtic iniciàtic de la fenomenologia i ha estat un dels conceptes fonamentals del pensament dels segles XX i XXI. Trobem el concepte tant en la seva vessant individual com col·lectiva i és aquesta darrera la que obre el camp d'investigació a les estructures essencials dels grups i de les entitats i fenòmens socials. El present volum se centra en l'estudi fenomenològic de l'àmbit social i polític, on la col·lectivitat i la naturalesa dels ens socials i polítics en formen pilars fonamentals.

Si bé l'àmbit social i polític ha estat treballat per la fenomenologia, no ho ha estat en el mateix grau que les anàlisis de la consciència i les estructures de l'experiència des d'un punt de vista de la individualitat. Les investigacions fenomenològiques sobre la realitat social i política poden contribuir a revertir en un cert grau aquesta situació. Així, el present volum aborda la realitat social i política de la mà d'alguns dels autors més rellevants de la tradició i amb les eines i mètodes de la fenomenologia com a disciplina filosòfica que busca descriure i analitzar «les coses mateixes» i les seves estructures tal com se'ns donen en l'experiència. En combinació amb les investigacions d'altres àmbits de les ciències socials, les contribucions d'aquest volum busquen aproximar-se a fenòmens tan diversos com la comunitat, la societat, el cos, la dansa, els diners, les creences polítiques, la guerra, o les diverses categories socials (gènere, raça, diversitat funcional) i les seves interrelacions. Alhora, són una mostra de la diversitat d'aproximacions que trobem dins la fenomenologia mateixa i de les potencialitats de la fenomenologia aplicada al món social i polític.

De forma general, els articles inclosos es poden dividir en tres grups: els que parteixen de fenòmens socials i polítics concrets per analitzar-los des de diferents perspectives fenomenològiques; i els que, a la inversa, parteixen d'un o diversos autors adscrits a la fenomenologia o pròxims a ella per

estudiar com han tractat certs fenòmens concrets. La divisió entre aquests dos tipus no és rígida. Així, trobem hibridacions en alguns articles on tant el tractament del fenomen en qüestió com la discussió de les concepcions dels autors són igualment centrals en l'exposició. Finalment, hi ha també alguns articles que podem caracteritzar de reflexió de segon ordre sobre la relació entre la fenomenologia i el pensament sobre allò social d'un o diversos autors.

Dins del primer grup, que engloba contribucions que tracten sobre fenòmens concrets analitzats des de perspectives fenomenològiques, hi trobem l'article «Les noves formes del diner i el problema de la institucionalització: una perspectiva fenomenològica» de Joan González Guardiola. Es tracta d'una reflexió fenomenològica sobre el concepte de *diner* per tal de fer una delimitació més precisa i poder preguntar-se sobre si les criptodivises són formes de diner o no. Segueix «De la hipervisibilitat al contacte: reflexions fenomenològiques sobre dansa, diversitat i igualtat», en el qual en front del model social vigent de teorització del cos com a objecte visible i perfecte en Xavier Escribano presenta l'experiència de la discapacitat des de l'òptica de la descripció fenomenològica i proposa la dansa inclusiva com, a la vegada, una resposta estètica i una pedagogia de la mirada. Finalment, en l'article «Apunts per a una fenomenologia de la interseccionalitat» de Marta Jorba es proposa una aproximació a l'experiència interseccional (entesa com aquella que sorgeix de la interacció entre diverses categories socials com el gènere, la raça, la classe, la sexualitat, etc.) a través de la caracterització d'algunes de les seves estructures bàsiques, a partir de nocions de l'obra d'Edmund Husserl i de Sara Ahmed.

Dins del segon grup, el de les contribucions que parteixen d'algun autor concret per analitzar un fenomen social, hi trobem l'article «Habit, attention and the phenomenology of recognition», on Danielle Petherbridge examina la relació entre l'hàbit, l'atenció i la percepció en l'obra de Husserl i d'Axel Honneth, centrant-se en les formes habituals de percepció racialitzada en què s'invisibilitza i es denega reconeixement. A continuació, l'article d'en Pau Pedragosa «El cos humà i les creences polítiques: del conflicte ideològic a la guerra» proposa una reflexió sobre de quina manera en els moments de crisi i conflicte (com una guerra) les creences polítiques que sempre estan encarnades es tematitzen i poden modificar-se, seguint el treball d'inspiració fenomenològica d'Elaine Scarry i de l'escriptora Pat Barker. Seguidament, a la contribució «Reflexions filosòficosocials a partir de Byun-Chul Han», en Raimon Pàez analitza l'obra de Han respecte allò social, en què *ser* esdevé un *exposar-se* de forma transparent, i les connecta

amb el pensaments de Heidegger i Arendt. L'article Tanca el grup l'article «Sentit individual i sentit col·lectiu de la vida humana» de Francesc Pereña, en què es considera la relació entre la individualitat, la col·lectivitat i la formació de comunitats a través de l'obra de Husserl i de Heidegger, amb una part final que connecta aquestes consideracions teòriques amb el concepte d'*autodeterminació*.

El darrer grup de contribucions està format per aquelles que proposen una meta-reflexió entre la fenomenologia i un altre àmbit d'estudi d'allò social i polític, ja sigui un tema ja sigui un autor. És el cas de l'article «Embodied significance: Bourdieu in the wake of Merleau-Ponty» d'en Josep Maria Bech, on l'autor compara l'obra del filòsof Merleau-Ponty amb la del sociòleg Pierre Bourdieu respecte de la concepció d'allò social i dels objectius diferenciats, però imbricats, de la filosofia i la sociologia. Tanca el volum la contribució «Hannah Arendt sobre les aparences: “una espècie de fenomenòloga”» d'À. Lorena Fuster, on es proposa mostrar fins a quin punt Arendt pertany a la tradició de la fenomenologia en la seva aplicació pionera d'alguns dels seus guanys teòrics a l'especificitat d'allò polític.

Per finalitzar, doncs, creiem que el present volum aporta una ventall prou significatiu de la potencialitat de la fenomenologia com a tradició i metodologia filosòfica en l'anàlisi dels fenòmens socials i polítics. Serveixi així com a mostra i impuls cap a futures investigacions fenomenològiques que aprofundeixin en el ric i complex món d'allò social i polític.

MARTA JORBA

Universitat Pompeu Fabra (UPF)

PAU PEDRAGOSA

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Grup d'Estudis Fenomenològics